

Šolsko socialno delo v Avstriji

School Social Work in Austria

Mag. Sandra Jensen

ISOP-Schulsozialarbeit, Graz, AUT ¹

Izvleček

Članek povzema zgodovino šolskega socialnega dela v Avstriji na splošno in podrobneje na avstrijskem Štajerskem. Na kratko oriše ciljne skupine, metode, načela in cilje, ki jih definira avstrijska delovna skupina za šolsko socialno delo.

Ključne besede:

preventiva,
razvoj

Abstract

This article summarizes the history of school social work in Austria in general and in Styria in particular. It briefly outlines target groups, methods, principles, aims and objectives as defined by the Austria-wide Working Group on school social work.

Keywords:

prevention,
development

Avstrijski šolski sistem

Avstrija ima sistem javnega šolstva, po katerem je obveznih devet let izobraževanja. Po štirih letih osnovne šole (»Volksschule«) lahko otroci izberejo med srednjo šolo (»Mittelschule«) in gimnazijo (»Gymnasium«), pri čemer ima druga bolj akademski profil. Za sprejem v srednjo šolo učencem po opravljeni osnovni šoli ni treba izpolniti nobenih drugih predpogojev, medtem ko sprejem v gimnazijo zahteva, da je učenec uspešno dokončal osnovno šolo ter obenem dosegel tudi dober

ali zelo dober uspeh pri osnovnih predmetih (nemščina, branje, pisanje in matematika) (www.bildungssystem.at/en/ [28.12.2019]).

Raziskave kažejo, da je v Avstriji šolski in izobraževalni uspeh v veliki meri odvisen od socialnega okolja. Na začetku otrokove šolske poti ima pomembno vlogo raven izobraženosti staršev, v nadaljevanju pa imajo velik vpliv tudi njihovi prihodki in poklic (Feyerer, Prammer, Wimberger 2017, str. 27). Učenci prve generacije priseljencev, čigar starši so brezposelni in imajo nizko

¹ Sandra Jensen je socialna delavka s Švedske, ki živi v Avstriji. Odgovorna je za šolsko socialno delo znotraj neprofitne organizacije ISOP, ki je del avstrijske delovne skupine za šolsko socialno delo, obenem pa je tudi predavateljica na dveh univerzah ter avtorica številnih knjig in člankov.

izobrazbo, ki živijo v mestu, predstavljajo največje tveganje za opustitev šolanja (Linde, Linde-Leimer 2013, str. 15). Da bi pomagali številnim na ta način prikrajšanim otrokom, je nekaterim od teh šol namenjenih več sredstev.

Za podrobnejši opis avstrijskega šolskega sistema se prosimo obrnite na informacije organizacije OeAD (Österreichischer Austauschdienst) na naslovu: www.bildungssystem.at/en (29.12.2019).

Šolsko socialno delo v Avstriji

Avstrija ima dolgo zgodovino sodelovanja med socialnim delom in šolami v obliki tematskih projektov, ki so jih izpeljale šole ter socialno-pedagoške ustanove in/ali druge specializirane organizacije v okviru blaginje mladih. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je začela Avstrija kot institucijo postopoma vpeljevati tudi šolsko socialno delo, ki ne le povezuje različne storitve in projekte, temveč ponuja tudi pomembno mrežo za šole, ki deluje holistično ter neposredno v šolah (glej Adamowitsch, Lehner, Felder-Puig, 2013, str. 17-20). Vendar pa je bilo v večini primerov šolsko socialno delo vpeljano le v obliki kratkotrajnih projektov, ki niso imeli nobene pravne podlage ali bili kako drugače zaščiteni za daljše obdobje (Speck 2012, str. 78f).

Šolsko socialno delo je enostavno dostopno vsem otrokom in mladostnikom. Cilj je znotraj obstoječih možnosti in kompetenc izboljšati situacijo za učence v šoli ter na zunajšolskem področju. Metode socialnega dela (in v določeni meri tudi socialne pedagogike) so pripomogle k zmanjšanju nasilja in razvoja vedenjskih težav v šolah, krepitvi pozitivnih socialnih veščin ter gradnji samozavesti učencev. V tem kontekstu je delo na odnosih izjemno pomembno: za učence je pogosto pomembno, da se lahko obrnejo na zaupanja vredno odraslo osebo, ki ni učitelj (Speck 2010, str. 190).

Šolski socialni delavci spremljajo in podpirajo otroke ter mladostnike v procesu odrasčanja, kar pomeni, da je pozornost namenjena spodbujanju pomoči za samopomoč – s krepitvijo osebne rasti in spodbujanjem kompetenc posameznika za reševanje osebnih in/ali družbenih problemov ter odgovorno ravnanje. To predvsem po-

meni, da ne gre za izboljšanje šolskega uspeha, čeprav je to dostikrat pozitiven »stranski učinek«. Gre za razvoj socialnih kompetenc ter prikaz in uporabo alternativnih strategij reševanja problemov, npr. z igranjem vlog ali različnimi vajami. Z zagotavljanjem stalne prisotnosti šolskega socialnega dela in preventivnih ukrepov je mogoče prepoznati situacije, kjer prihaja do socialnih problemov, ter jih preprečiti ali celo rešiti v zgodnji fazi. To pomaga ne le učencem, ampak tudi učiteljem, ki se tako lahko osredotočijo na poučevanje in s tem na svoje izobraževalno poslanstvo (www.jugendreferat.steiermark.at/cms/beitrag/12415592/100092456 [15.11.2019]).

Avstrijska delovna skupina za šolsko socialno delo

Avstrijsko združenje za socialno delo (OGSA) se poleg nadaljnega razvoja teorije, raziskav in poučevanja socialnega dela ukvarja tudi s promocijo interdisciplinarnih izmenjav, javnih informacij ter mreženja na državni in mednarodni ravni. S svojim položajem lahko izjemno koristijo tudi področju šolskega socialnega dela v Avstriji – z njihovo dragoceno podporo se lahko to področje strokovno uveljavi v avstrijskem šolskem sistemu. Kljub temu, da je šolsko socialno delo v številnih avstrijskih regijah uveljavljeno že več kot deset let, se mora zdaj bolj kot kadarkoli prej vzpostaviti tudi kot neodvisna strokovna storitev na področju socialnega dela. Zaradi trenutnega razvoja v šolski politiki (npr. težave z nasiljem in odsotnostjo v šolah, preprečevanje opuščanja izobraževanja itd.) se vedno znova poudarja vloga šolskega socialnega dela, toda na zelo neurejen način. Zdi se kot da je šolsko socialno delo včasih vpeljano ali predstavljeno po presoji, kot nosilec upanja ali preprosto kot izvajalec storitev, in torej brez resnih prizadevanj, da bi za to področje zagotovili sredstva, ki bi omogočala strokovno delo. Z drugimi besedami, za spodbujanje ciljno naravnane (nadaljnega) razvoja šolskega socialnega dela v Avstriji bi bilo treba v tem trenutku na različnih ravneh vpeljati določene aktivnosti (strokovni temelji, izobraževanje učiteljev, izobraževanje s področja socialnega dela, politična zaveza, delo na področju odnosov z javnostjo) (ogsa.at [10.11.2019]).

Delovna skupina za šolsko socialno delo, ki deluje v okviru združenja OGSA, je bila ustanovljena leta 2013. Sestavljajo jo predstavniki organizacij za šolsko socialno delo iz različnih provinc. Skupina pripravlja različne dokumente o stališču ter profil nalog za šolsko socialno delo v Avstriji, kar vključuje tudi definicijo tega področja (www.ogsa.at/arbeitsgemeinschaften/ag-schulsozialarbeit [10.11.2019]).

Definicija

Šolsko socialno delo je storitev nizkega praga, kar pomeni, da nudi preprosto dostopno podporo, ki je sestavni in stalni del šole. Ta podpora vključuje strokovno spremljanje otrok, mladostnikov in mladih oseb v njihovem razvojnem procesu z namenom zagotavljanja pomoči za uspešno soočanje z življenjskimi izzivi. Sodelovanje z učitelji, zakonitimi skrbniki ter drugimi socialnimi in izobraževalnimi ustanovami je del njenih vsakodnevnih nalog, obenem pa je tudi ekološko usmerjena ter deluje kot vmesnik za zunajšolska okolja. Stalna podpora za otroke in mladostnike omogoča odkrivanje težav v zgodnji fazi in zagotavljanje pomoči kakor hitro je to mogoče. Pri tem so vodilna načela predvsem osredotočanje na odnose, dostopnost nizkega praga, prostovoljno sodelovanje v imenu učencev ter osredotočenost na vire in sisteme. Prednostna naloga je krepitev vloge otrok in mladih, zlasti v smislu krepitve strategij za soočanje z izzivi ter osebnih izobraževalnih vidikov, kot tudi zmanjševanje različnih oblik prikrajšanosti oziroma pomanjkljivosti. Cilj šolskega socialnega dela je izboljšanje življenjskih, izobraževalnih in razvojnih pogojev ter priložnosti za vse otroke in mladostnike skladno z načeli Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah, ki ga uresničuje z metodami socialnega dela, vključno s svetovanjem ali delom na primerih, preprečevanjem, intervencijami (v primeru kriznih situacij), socialnimi skupinami ter delom na ravni skupnosti, kot je mreženje. Šolsko socialno delo uporablja pristop, ki temelji na spoštovanju spola in različnosti, ter deluje na primarni, sekundarni in terciarni preventivni ravni (ogsa.at/wp-content/uploads/2018/11/2018_10_24_Definition_Schulsozialarbeit-OGSA.pdf [28.12.2019]).

10 načel šolskega socialnega dela

Aprila 2012 je državna strokovna skupina v okviru projekta šolskega socialnega dela, ki ga je izvedlo Zvezno ministrstvo za znanost in raziskovanje Republike Avstrije, sprejela naslednje smernice:

1. Šolsko socialno delo je stalna podporna storitev za učence.
2. Šolski socialni delavci zagotavljajo podporo za otroke, mladostnike in mlade ter jih spremljajo v procesu odraščanja.
3. Šolsko socialno delo je brez obvez, prostovoljno in zaupno.
4. Šolsko socialno delo spodbuja in spremlja otroke, mladostnike ter mlade pri iskanju njihove lastne poti v okolju, ki temelji na spoštovanju.
5. Šolsko socialno delo je ekološko naravnano ter upošteva okoliščine otrok, mladostnikov in mladih.
6. Šolsko socialno delo temelji na sodelovanju z učitelji, zakonitimi skrbniki ter drugimi osebami, ki delujejo ali so pomembne znotraj šole.
7. Šolsko socialno delo je aktivno tako v šoli kot zunaj nje.
8. Šolsko socialno delo se povezuje z ustanovami ter strokovnjaki tako znotraj kot zunaj šole.
9. Šolsko socialno delo uporablja različne metode socialnega dela.
10. Šolsko socialno delo prilagaja svoj koncept dela posameznim šolam ter njihovim pogojem in zahtevam (Land Steiermark, A6 Fachabteilung Gesellschaft und Diversität (Eds.) 2016, str. 4 Internet [20.10.2019]).

Cilji

Šolsko socialno delo vključuje podporo in pomoč učencem pri soočanju z vsakodnevnimi težavami ter razvojnimi nalogami v zanje primerni obliki. Osre-

dotočeno je na krepitev njihovih socialnih in individualnih virov. Cilj šolskega socialnega dela je pomoč učencem pri izboljšanju njihovih komunikacijskih veščin, razvoju drugačnih strategij reševanja konfliktov, povečanju samozvesti ipd., s čimer se doseže, da se otroci medsebojno spodbujajo in podpirajo ter se v večji meri zavedajo lastnih sposobnosti. Vse to ima koristne in pozitivne vplive na učni uspeh (Elias 2006, str. 4-14). Samozavestni otroci in mladostniki, ki imajo pozitiven odnos do samih sebe ter svojih sposobnosti, lahko rešujejo konflikte s pogajanjem, ustrezno ocenjujejo ter izražajo svoje občutke in potrebe, se uspešno uprejo negativnemu pritisku vrstnikov (VIVID 2019) ter zavestno izberejo zdrav način življenja. Te pozitivne učinke potrjujejo številne raziskave (CASEL 2017 [16.11.2019] in birgittakimber.com/forskning [16.11.2019]).

Ciljne skupine

Primarna ciljna skupina so vsi otroci, mladostniki in mladi v šolah, kjer je vpeljavano in aktivno šolsko socialno delo. Sekundarne ciljne skupine so starši/zakoniti skrbniki in drugi akterji, ki delujejo znotraj ali so povezani s šolskim sistemom, kot so učitelji in ravnatelji (ogsa.at/wp-content/uploads/2018/11/2018_10_24_Aufgabenprofil_Schulsozialarbeit-OGSA.pdf [28.12.2019]).

Cilji

Glavni cilji šolskega socialnega dela so:

- Širiti repertoar otrok in mladih tako, da se učenec pomaga pri razvoju socialnih in emocionalnih življenjskih veščin v zdravem okolju.
- Nuditi preventivno in intervencijsko pomoč v okviru dela socialnega delavca ter preko konstruktivnega sodelovanja z učitelji in starši/zakonitimi skrbniki ter z vključitvijo socialnega okolja.
- Nuditi več priložnosti sodelovanja ter krepiti enake priložnosti za otroke in mlade.
- Prepoznati raznolikost in zmanjšati omejitve.

- Zgodaj prepoznati socialne probleme z vzpostavitvijo rednih stikov z učenci, učitelji, zakonitimi skrbniki in ustreznimi strokovnjaki.
- Izboljšati socialno klimo v šoli kot okolju, kjer otroci in mladi živijo ter se učijo, in sicer s krepitevijo socialnih interakcij – tudi v smislu reševanja konfliktov.
- Podpreti otroke in mladostnike v razvoju ter zasnovi izobraževalnega prostora in priložnosti; podpreti šole pri vpeljavi razširjenega izobraževalnega mandata, vključno s spodbujanjem avtonomije in soodločanja za otroke in mladostnike (ogsa.at/wp-content/uploads/2018/11/2018_10_24_Aufgabenprofil_Schulsozialarbeit-OGSA.pdf [10.11.2019]).

Metode

Šolsko socialno delo prilagaja metode socialnega dela šolskemu sistemu z uporabo pristopov, ki temeljijo na spoštovanju spola in raznolikosti. To vključuje svetovanje ali delo na primerih, preventivno delo, intervencije (v primeru kriznih situacij), socialno skupinsko delo/delavnice/projektno delo, ekološko usmerjenost ter mreženje (Bundesministerium für Bildung und Frauen (Eds.) 2016, str. 45).

Delavnice

Socialne veščine so eden od osnovnih predpogojev za uspeh skupine na različnih ravneh (družina, šola, poklicno življenje itd.). Osrednja komponenta šolskega socialnega dela v osnovnih šolah v Gradcu je spodbujanje socialnih kompetenc otrok z igrivo razpravo in pozitivnimi pobudami za psihosocialni in emocionalni razvoj. V srednjih šolah so prednostna naloga različne preventivne oblike (za primere zlorabe drog, opuščanja šole itd.), pri čemer se posamezne šole osredotočajo na svoje individualne potrebe (Land Steiermark, A6 Fachabteilung Gesellschaft und Diversität (Eds.) 2016, str. 9 internet: [16.11.2019]).

Cilj socialnega učenja je razvoj pozitivnih odnosov in sposobnosti razmišljanja o lastnih dejanjih ter znanja

vanja in sprejemanja tako sebe kot drugih. Socialno učenje pripomore k spoštovanju razlik in oblikovanju odnosa do soljudi, ki temelji na spoštovanju, upoštevanju ter odgovornosti. Je proces, ki krepi tako lasten osebnostni razvoj kot socialne kompetence. Osnovno načelo socialnih kompetenc je razvoj osebnosti in spodbujanje samozaupanja (www.casel.org/core-competencies [16.11.2019]).

Spodbujanje in razvoj emocionalne inteligence ima pozitiven vpliv tudi na kognitivne zmogljivosti. Motivacijsko delo ter prepoznavanje nadarjenosti ter prednosti učencev povečujeta njihovo motivacijo za učenje in možnosti za uspeh ter zmanjšujeta pojav pozornost vzbujajočega vedenja (Payton, Graczyk, Wardlaw, Bloodworth, Tompsett & Weissberg 2000). To vodi k mirnejšemu vzdušju v razredu in šoli, manjšemu številu konfliktov ter boljšemu učnemu okolju. Raziskave so pokazale, da učenci dosegajo boljše rezultate v šoli tudi, če imajo zaradi ur, namenjenih razvoju socialnih in emocionalnih kompetenc, manj pouka (birgittakimber.com/forskning [16.11.2019]).

Emocionalno kompetentni učenci imajo veščine, ki jim koristijo na vseh življenjskih področjih, saj znajo prepoznati ne le lastna čustva, temveč se odzvati tudi na čustva drugih. Njihovo čustveno življenje je bolj zdravo, so manj osamljeni in impulzivni ter se lažje osredotočajo. Bolje se soočajo s frustracijami, manj se prepirajo ter kažejo manj samouničevalnega vedenja. Učenci, ki se jih že zgodaj začne spodbujati ter podpirati v njihovi neodvisnosti in samozavesti, bolje obvladujejo konfliktna in krizna situacija. Vsebine in veščine socialnega učenja jim pomagajo razumeti konflikte ter jih zaznavati drugače. V razredu z emocionalno kompetentnimi učenci je večja socialna povezanost in zato tudi manj ustrahovanja. S krepitvijo in spodbujanjem socialnih veščin je mogoče preprečiti številne konflikte – celo v kriznih in ogrožajočih situacijah kot so nasilje, odvisnost ali prestopništvo (www.casel.org/core-competencies [16.11.2019]).

Če povzamemo, spodbujanje in podpora razvoja emocionalne inteligence izboljšuje medosebne odnose, preprečuje ustrahovanje, nasilje in osamljenost, izboljšuje vzdušje v razredu ter razvija pogoje za pozitivno

učno okolje. Številni učitelji so zato mnenja, da integracija socialnega učenja v poučevanje pomeni tako podporo kot bogatenje njihovega dela (www.casel.org/core-competencies [16.11.2019]).

Prednost delavnic, s katerimi šolski socialni delavci spodbujajo razvoj socialnih veščin, je, da otrokom pokažejo, da je šolsko socialno delo namenjeno *vsem* in ne le *težavnim* učencem. Izboljšujejo ne le odnose med učenci, temveč tudi njihov odnos s šolskim socialnim delavcem, ki vodi posamezne enote, kar prispeva k sprejemanju šolskega socialnega dela na splošno. Pomembno je, da učenci znotraj enote ne občutijo pritiska ocen ali strahu pred pozitivno oziroma negativno oceno (Bugram, Gspurnig, Heimgartner, Hofschwaiger, Pieber, Stigler 2014, str. 128).

Delavnice običajno potekajo v razredu, občasno tudi v telovadnici ali zunaj. Le v izjemnih primerih lokacija ni vezana na šolsko stavbo. Na primer, za nekatere razrede se organizirajo letni dnevi na prostem, ki se lahko odvijajo v gozdu, kjer so učenci razdeljeni v dve skupini in rešujejo naloge na različnih postajah ali premagujejo izzive. Namen teh delavnic je spodbujanje ustvarjalnosti, povezovanja ter občutka skupnosti (www.isop-schulsozialarbeit.at/2019/10/auf-der-suche-nach-eule-hedwig [19.11.2019]).

Teme posameznih enot so izbrane po posvetovanju z učitelji. Glavne teme v osnovnih šolah so samozavest in čustva, skupinsko delo/sodelovanje, spoštovanje pravil, nenasilna komunikacija, obvladovanje jeze in poslušanje, pošteni boj, sodelovanje v razredni skupnosti in vaje za koncentracijo. V srednji šoli so pomembne teme skupinsko delo/sodelovanje, varnejša raba interneta, nasilje in preprečevanje ustrahovanja ter spol in raznolikost (cf. ISOP (Eds.) 2018).

V sproščenem vzdušju je socialno učenje čudovita izkušnja, ki jo učenci dostikrat navdušeno opisujejo svojim staršem. Z drugimi besedami: učenci odnesejo domov pozitivno podobo šolskega socialnega dela, ki presega negativne klišeje ali predsodke o socialnem delu. Pisma s slikami, s katerimi se šolski socialni delavci ob koncu šolskega leta zahvalijo staršem četrtošolcev za njihovo sodelovanje ter pohvalijo njihove otroke, ravno tako prispevajo h krepitvi zaupanja in

pozitivnih občutkov glede šolskega socialnega dela (cf. ISOP (Eds.) 2018, p. 29).

Skupina za zdravje šole

»Zdrava šola« je v Avstriji postal priljubljen in pogost izraz, na avstrijskem Štajerskem pa je tema zdravja v šoli dejansko tudi pomembno vprašanje (www.stgkk.at/cdscontent/?contentid=10007.783225&viewmode=content [20.10.2019]). Toda v tem trenutku imajo različni strokovnjaki, ki delujejo znotraj šolskega sistema, le redko priložnost, da bi si v vsakdanjem življenju izmenjali zamisli. Razen v resnih primerih in kriznih situacijah, ki zahtevajo dodatno podporo, šole in različne oblike šolskih podpornih storitev delujejo bolj ali manj vzporedno, čeprav se je v zadnjih letih sistematično izboljšalo tudi koordinirano sodelovanje.

Od leta 2012 so številne šole (s šolskim socialnim delom) na avstrijskem Štajerskem vpeljale in prilagodile obliko švedskih skupin za zdravje šole, ki nudijo primeren okvir za skupno prevzemanje odgovornosti ter tako pozitivno vplivajo na šolsko okolje za korist vseh (za podrobnejši opis v nemščini obiščite naslov: www.isop-schulsozialarbeit.at/wp-content/uploads/2012/09/Gesundheitsteam-0114-neu.pdf [16.11.2019]). V švedskih šolah učencem zagotavljajo primerno okolje za širitev znanja in individualni razvoj. Šolska zakonodaja določa, da imajo vsi učenci dostop do ustrezno usposobljenih posameznikov z zdravstvenimi, psihološkimi in psihosocialnimi kompetencami, na voljo pa so jim tudi posebni izobraževalci. Poleg tega ima vsaka od šol tudi skupino, odgovorno za zdravje šole, ki jo sestavljajo ravnatelj, šolski psiholog, šolski socialni delavec, šolski zdravnik, šolska medicinska sestra in posebni izobraževalec. Švedski zakon izrecno določa, da mora biti za vse učence zagotovljen dostop do ustreznih strokovnjakov znotraj te skupine ter da se morajo njeni člani redno sestajati. Osnovna naloga te skupine je spodbujanje zdravja in preprečevanje zdravstvenih, psiholoških ter socialnih zdravstvenih težav, vključno z večjim občutkom varnosti v šoli, ki je skupna odgovornost vseh v šoli. Cilj teh ukrepov je podpora osebnemu razvoju in odpravljanje ovir, kar učencem omogoča uresničevanje njihovih učnih ciljev. Skupina

za zdravje šole lahko pripomore k ustvarjanju okolja, ki spodbuja učenje, razvoj in zdravje učencev (www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/elevhalsa [19.11.2019]).

Šolski sistem in šolska zakonodaja v Avstriji sta drugačna kot na Švedskem, zato so bile skupine, odgovorne za zdravje šole, prilagojene tudi glede na število razpoložljivih virov znotraj različnih poklicev, ki so potrebni za izvajanje te naloge.

Skupina (ki jo sestavljajo ravnatelj, šolski psiholog, učitelji svetovalci, šolska medicinska služba in šolski socialni delavec) se sestane približno dvakrat na leto in takrat si njeni člani izmenjajo vse informacije glede šole na splošno in/ali posameznih aktivnosti ter naslovijo odprta vprašanja, povezana s promocijo zdravja v šoli in preventivo. Ta oblika sodelovanja kaže na kakovostno upravljanje v šolskem razvoju, kjer skupina različnih strokovnjakov odpre vidike različnih možnosti za delovanje v smeri trajnostne promocije zdravja (www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/elevhalsa [19.11.2019]).

Skupina, ki skrbi za zdravje šole, predstavlja eksplicitno preventivno orodje, ki ni povezano s primeri, temveč temelji na holističnem sistemskem pristopu. Pomembno je ne le odzvati se na težave, ampak razviti tudi preventivne strategije in preprečiti pojav morebitnih žarišč (npr. na področju nasilja ali zavrnitve šolanja) (www.isop-schulsozialarbeit.at/2013/10/gesundheits-team [16.11.2019]).

Člani te skupine, ki prihajajo iz različnih podpornih sistemov, si lahko izmenjajo informacije s svojih področij ter jih sestavijo in oblikujejo v skupno sliko šole. Razvijejo lahko pomembne preventivne ukrepe za posamezno šolo ter razpravljajo o možnostih praktične vpeljave. Znotraj tega kroga strokovnjakov vsi delujejo harmonično, sprejeti koraki so praviloma uspešnejši in, z boljšo uporabo razpoložljivih virov posameznih podpornih sistemov, obenem tudi učinkovitejši (www.spsm.se/stod/elevhalsa [19.11.2019]).

Primeri tem:

- Promocija zdravja in naravnosti šole z osredotočanjem na zdravje učencev, kar omogoča ustvarjanje okolja, ki spodbuja učenje, razvoj ter zdravje učencev, kot tudi koordinacija preventivnih ukrepov za primere zlorabe nasilja in snovi, ki povzročajo odvisnost, spolna vzgoja, varna raba interneta, uporaba medijev itd.
- Skupna stališča in pristopi
- Družbene navade in pravila, vključno z zagotavljanjem spoštljive interakcije med učenci, učitelji ter starši
- Sodelovanje s starši/zakonitimi skrbniki
- Prostor za preživljanje prostega časa za učence in učitelje

Skupina za zdravje šole je bila pilotno vpeljana v eni od osnovnih šol ter kaže uspešne rezultate (ISOP (Eds.) 2017, str. 14), pri čemer zastavljeni preventivni ukrepi koristijo tako učencem kot ravnatelju in učiteljem.

Cilj skupine za zdravje v tej osnovni šoli iz Gradca je podpora šoli s specifičnim strokovnim znanjem ter praktično vpeljavo ukrepov, ki učencem omogočajo zdravo učno okolje, v katerem se dobro počutijo in uspevajo. To ima pozitivne vplive tudi na učenje. Redni sestanki skupine zagotavljajo dolgoročno interdisciplinarno sodelovanje med šolo in podpornim sistemom.

Deset let razvoja šolskega socialnega dela na avstrijskem Štajerskem

Šolsko socialno delo je v posameznih avstrijskih provincah vpeljeno na različne načine. Leta 2009 so šolsko socialno delo v manjšem obsegu predstavili v nekaj avstrijskih provincah in le malokdo je vedel, kakšno delo šolski socialni delavci dejansko opravljajo (Adamowitsch, Lehner, Felder-Puig 2011, p. 17ff).

Leta 1997 so s šolskim socialnim delom začeli v treh šolah v Gradcu, na avstrijskem Štajerskem. V letu 2009 je ta provinca začela vlagati v večjo podporo za šole in v nekaj mesecih je število šol s šolskim socialnim delom zraslo s sedem (septembra 2009) na 33 (novembra

2009) (Jensen 2019). Šolsko socialno delo so pogodbeno zagotovile neodvisne organizacije, aktivne na področju blaginje otrok in mladih, predvsem v srednjih ter nekaterih osnovnih šolah kot tudi v politehničnih šolah, kjer se učenci v svojem zadnjem letu obveznega šolanja pripravljajo na poklicno usposabljanje. Najpomembnejša naloga je preventivno delo, čeprav se dnevno pogosto izvajajo tudi različne oblike intervencij. Od leta 2015 so šolski socialni delavci dejavni v vseh okrožjih na avstrijskem Štajerskem, vendar ne v vseh šolah in predvsem v srednjih šolah (www.jugendreferat.steiermark.at/cms/beitrag/12415592/100092456 [28.12.2019]). Dva do štiri dni na teden so na voljo zlasti učencem, obenem pa tudi staršem/zakonitim skrbnikom, in vodijo preventivne delavnice za razrede. Pomembna naloga je tudi mreženje, nekatere šole pa imajo tudi skupino za zdravje šole (www.isop-schulsozialarbeit.at/isop-schulsozialarbeit-2/ [16.11.2019]).

V zadnjih desetih letih se je na področju upravljanja kakovosti in razvoja na avstrijskem Štajerskem veliko spremenilo (Jensen 2019):

- Pogodbe o sodelovanju z različnimi podpornimi sistemi in šolami
- Dokument o stališču za šolsko socialno delo na avstrijskem Štajerskem
- Šolsko socialno delo je del preventivnega dela v skladu z določbo § 19 Zakona o blaginji otrok in mladih na avstrijskem Štajerskem (StKJHG)
- Posebno izobraževanje za šolske socialne delavce in vodje/nadrejene
- Razširitev na osnovne šole

Ocenjevanje šolskega socialnega dela na avstrijskem Štajerskem

Na avstrijskem Štajerskem je bilo izvedenih več dolgoročnih ocenjevanj. Zadnje od njih (Auferbauer, Gspurning, Heimgartner, Lederer-Hutsteiner, Mayr 2019) med drugim odgovarja na vprašanje, ali šolsko socialno delo prinaša pričakovane rezultate, pri čemer upošteva pogoje okvira za šolske socialne delavce. Celovito ocenjevanje, ki uporablja kvalitativne in kvantitativne

metode, ugotavlja, da obstaja zelo pomembna povezava med šolo in vzdušjem v učilnici ter med pogoji okvira za šolske socialne delavce (Auferbauer, Gspurning, Heimgartner, Lederer-Hutsteiner, Mayr 2019, str. 81). Nekateri od zaključkov raziskave so:

- Za uspešno izvedbo šolskega socialnega dela je potrebna vsaj dvodnevna prisotnost.
- Lokacija prostora za svetovanje v šolski stavbi je pomembna zaradi lažjega in zaščenega dostopa učencev.
- Deklice so bolj osveščene glede šolskega socialnega dela kot dečki.
- Učenci opažajo izboljšanje socialnih veščin, manj konfliktov in boljše počutje.
- 97 odstotkov učiteljev poudarja relativno močno podporo in olajšanje, ki ju šolsko socialno delo prinaša tako učencem kot v vsakodnevnem šolskem življenju (prav tam, str. 98).
- Manjše število učiteljev meni, da je razpoložljivega časa za ciljne skupine dovolj (prav tam, str. 98).
- 94 odstotkov vprašanih učiteljev pozna šolskega socialnega delavca po imenu (prav tam, str. 93).
- Prvo leto ocenjevanja je funkcijo šolskega socialnega dela poznalo 91 odstotkov učencev. Leto pozneje se je to število povečalo za 2 odstotka (prav tam, str. 150).

- Vprašani poročajo o večji motivaciji in zadovoljstvu, izboljšanem počutju pri delu ter večji učinkovitosti (prav tam, str. 55f).
- Deklice so praviloma bolj osveščene kot dečki (prav tam, str. 150) in bolje uporabljajo storitve, ki so jim na voljo (prav tam, str. 89).
- Skupne teme svetovanj vključujejo odklonsko vedenje in nasilje, ustrahovanje, družinske zadeve, ljubezen, odnose, prijateljstva ter razredno skupnost. Tema, ki je v zadnjih letih ravno tako vse pogostejša, so različne oblike sebi škodljivega vedenja (prav tam, str. 129 ff).

Sklep in spremna beseda

Leta 1997 je bilo šolsko socialno delo vpeljeno v tri šole v Gradcu, na avstrijskem Štajerskem. Medtem, ko je bila raven ozaveščenosti leta 2009 še vedno zelo nizka, je slika v letu 2019 bistveno drugačna: politiki, akterji s področja šolstva in dela z mladimi kot tudi splošna javnost so pripravljeni na širitev. Število šolskih socialnih delavcev na avstrijskem Štajerskem se je v zadnjih desetih letih že zelo povečalo – od 14 zaposlenih s polnim delovnim časom v 33 šolah na 50 zaposlenih s polnim delovnim časom v 140 šolah julija 2019 – in ta trend ostaja še naprej pozitiven. Šolsko socialno delo postaja stalnica. ■

Viri

Adamowitsch, M., Lehner, L., Felder-Puig, R. (2011): Schulsozialarbeit in Österreich: Darstellung unterschiedlicher Implementierungsformen. Wien: LBIHPR Forschungsbericht.

Adamowitsch, M., Lehner, L., Felder-Puig, R. (2013): Grundlagenpapier zur Entwicklung eines einheitlichen Evaluationsmodells für Schulsozialarbeit in Österreich. Wien: LBIHP.

Auferbauer, M.; Gspurning, W.; Heimgartner, A.; Lederer-Hutsteiner, T.; Mayr, A. (2019):

Evaluation der Schulsozialarbeit in der Steiermark 2015-2018 Graz.

Bugram, C.; Gspurning, W.; Heimgartner, A.; Hofschwaiger, V.; Pieber, E.; Stigler, V. (2014): Evaluation der Schulsozialarbeit in der Steiermark (SIM Steiermark) Graz: Eigenverlag Universität Graz, Institut für Erziehungs- und Bildungswissenschaft, Sozialpädagogik.

Bundesministerium für Bildung und Frauen (Ed.) (2016). Beratung an und für Schulen Informationsmaterialien für Schulleitung, Lehrende und Beratende an Schulen. Wien: Bundesministerium für Bildung und Frauen.

CASEL - Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning (2017): Casel Social and Emotional Learning (SEL) and Student Benefits: Implications for the Safe Schools/ Healthy Students Core Elements. Pridobljeno s www.promoteprevent.org/sites/www.promoteprevent.org/files/resources/SELbenefits.pdf [16.11.2019]

CASEL - Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning (2017): Core SEL competencies. Pridobljeno s www.casel.org/core-competencies [16.11.2019], birgittakimber.com/forskning [16.11.2019].

Elias, M. J. (2006). The connection between academic and social-emotional learning. In M. J. Elias and H. Arnold (Eds.). *The educator's guide to emotional intelligence and academic achievement: Social-emotional learning in the classroom*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Feyerer, E., Prammer, W., Wimberger, R. (2017): Inklusion/Dokumentation Flexible und bedarfsgerechte Ressourcen für Schulen. Linz: BZBI Internet (28.12.2019).

Gspurnig, W.; Heimgartner, A.; Pieber, E.; Sing, Eva (2011): SIM Sozialarbeit in den Mittelpunkt. Wissenschaftliche Begleitung der Schulsozialarbeit Graz: Eigenverlag Universität Graz, Institut für Erziehungs- und Bildungswissenschaft, Sozialpädagogik.

ISOP (Eds.) (2017). Schulsozialarbeit in der Steiermark, Bildungsregion Steirischer Zentralraum, Tätigkeitsbericht 2016/2017 Graz.

ISOP (Eds.) (2018). Schulsozialarbeit in der Steiermark, Bildungsregion Steirischer Zentralraum, Tätigkeitsbericht 2017/2018 Graz.

Jensen, S. (2019). Presentation '10 Years of School Social Work', 14.11.2019, Graz.

Land Steiermark, A6 Fachabteilung Gesellschaft und Diversität (2016). Schulsozialarbeit in der Steiermark, Konzept (auf Basis des Positionspapiers Mai 2012). Graz Internet: (20.10.2019)

Linde S., Linde-Leimer K. (2013) ...damit niemand rausfällt! Grundlagen, Methoden und Werkzeuge für Schulen zur Verhinderung von frühzeitigem (Aus-)Bildungsabbruch. Blickpunkt Identität. Wien: Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur

Ogsa, österreichische Gesellschaft für soziale Arbeit (2016): Aktuelles Grundsatzpapier zur Schulsozialarbeit in Österreich. www.ogsa.at/images/aktuelles-Grundsatzpapier-SchuSo-13_10_2016-1.pdf [10.11.2019]

Payton, J. W., Graczyk, P., Wardlaw, D., Bloodworth, M., Tompsett, C., & Weissberg, R. (2000). Social and Emotional Learning: A Framework for Promoting Mental Health and Reducing Risk Behavior in Children and Youth. *Journal of School Health*, volume 70, issue 5, p. 179-185

Speck, K. (2012): Europäische und international Beispiele. In Marterer, M. Eds: Schulsozialarbeit in Österreich. Status, Zwischenbilanz und Perspektiven. Dokumentation der bundesweiten Fachtagung vom 9. Mai 2012. Graz/Wien: Steirische Volkswirtschaftliche Gesellschaft

Speck, K.; Olk, T. (Eds.) (2010): Forschung zur Schulsozialarbeit. Stand und Perspektiven. Weinheim und München: Juventa Verlag

VIVID – Fachstelle für Suchtprävention (2019): Suchtprävention Schutzfaktoren. www.vivid.at/wissen/suchtpraevention/schutzfaktoren [16.11.2019]

Povezave

birgittakimber.com/forskning [16.11.2019]

ogsa.at [10.11.2019]

ogsa.at/wp-content/uploads/2018/11/2018_10_24_Aufgabenprofil_Schulsozialarbeit-OGSA.pdf [10.11.2019]

ogsa.at/wp-content/uploads/2018/11/2018_10_24_Definition_Schulsozialarbeit-OGSA.pdf [10.11.2019]

www.bildungssystem.at/en/ [21.12.2019]

www.casel.org/core-competencies [15.11.2019]

www.isop-schulsozialarbeit.at/2013/10/gesundheitsteam [09.11.2019]

www.isop-schulsozialarbeit.at/2019/10/auf-der-suche-nach-eule-hedwig/ [19.11.2019]

www.isop-schulsozialarbeit.at/isop-schulsozialarbeit-2/ [15.11.2019]

www.isop-schulsozialarbeit.at/wp-content/uploads/2012/09/Gesundheitsteam-0114-neu.pdf [09.11.2019]

www.jugendreferat.steiermark.at/cms/beitrag/12415592/100092456 [15.11.2019]

www.ogsa.at/arbeitsgemeinschaften/ag-schulsozialarbeit [10.11.2019]

www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/elevhalsa [19.11.2019]

www.spsm.se/stod/elevhalsa [18.11.2019]

www.stgk.at/cdscontent/?contentid=10007.783225&viewmode=content [19.11.2019]